

Complexnummer: 512079

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Scherpenzeel

Aantal complexonderdelen

8

Monumentnummers van complexonderdelen

512080, 512081, 512082, 512083, 529296, 529297, 529298, 529299

Woonplaats

Scherpenzeel

Gemeente

Scherpenzeel

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Burgemeester Royaardslaan 1, 3925 GG te Scherpenzeel

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

De HISTORISCHE BUITENPLAATS SCHERPENZEEL is in structuur en detail goed bewaard en bestaat uit een HOOFDGEBOUW (1), de HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (2), een POORTHUIS (3), het KOETSHUIS (4), TOEGANGSBRUG (5), HEKKEN en HEKWERKEN (6A - 6F), restanten van een IJSKELDER (7) en TUINMUREN (8A - 8C).

Het huis Scherpenzeel is oorspronkelijk in de 14de eeuw gebouwd als een woontoren op een omgracht terrein. De voorste beuk van het huis dateert voor het grootste deel uit de eerste helft van de 16de eeuw; het huis kreeg in 1652 de huidige omvang. De oude woontoren werd ingericht als trappenhuis. Dit huis is in 1857-1859 grondig verbouwd in de vormen van Willem II-gotiek. Het werd gepleisterd en voorzien van een middenrisaliet, torenvormige accenten bij de hoeken en een borstwering met kantelen. De architect van deze verbouwing is S.A. van Lunteren die naast de verbouwing van het huis, de parkaanleg vormgaf en de bijgebouwen en overige tuinornamenten ontwierp. Daarvan zijn de orangerie en een theekoepel verdwenen. Van de ijskelder is het fundament nog over. In 1975 is de buitenplaats verkocht aan de gemeente Scherpenzeel; huis en koetshuis werden geschikt gemaakt voor de functie van gemeentehuis en politiebureau.

Het complex wordt begrensd door de achterzijde van de terreinen aan de Dorpsstraat aan de noordkant, de Burgemeester Royaardslaan aan de westzijde, het Doornboomspark aan de oostzijde en de Boslaan aan de zuidzijde. Rond het complex loopt een eenvoudig spijlenhek.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering van het complex

De HISTORISCHE BUITENPLAATS SCHERPENZEEL is van algemeen cultuurhistorisch, architectonisch en tuinhistorisch belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de architectuurhistorische waarde van het huis en het koetshuis als ontwerp van S.A. van Lunteren;
- wegens de tuinhistorische waarde van het park als ontwerp van S.A. van Lunteren;
- wegens de stedenbouwkundige waarde in het centrum van Scherpenzeel;
- wegens de ensemblewaarde van de onderdelen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 512080

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juni 2005
Kadaster deel/nr	82938/195

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Scherpenzeel	Scherpenzeel	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Scherpenzeel	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Scherpenzeel	D			3696

*Omschrijving***

Onderdeel 1

Omschrijving

HUIS SCHERPENZEEL is een gebouw, dat is gesticht in de 14de eeuw als woontoren, uitgebreid in de 16de en 17de eeuw en tussen 1857-1859 door S.A. van Lunteren tot zijn huidige gedaante verbouwd. Het huis bestaat uit twee parallel lopende vleugels onder met pannen gedekte zadeldaken tussen trapgevels die uit de 17de eeuw stammen. De gevels zijn gepleisterd en voorzien van ornamenten in de stijl van Willem II-gotiek. Centraal in de voorgevel ligt een brede gietijzeren portiek. Hiervoor bevindt zich een brug in neogotische stijl (zie hiervoor onderdeel 5). De entreepartij wordt geflankeerd door twee vijfzijdige pilasters met uitkragende afsluiting. De entree bestaat uit een dubbele deur met bovenlicht waarvoor een balkon op pilasters. Naast de deur links en rechts een schuifvenster met keperboog afgesloten. Boven het middenraam van de verdieping een wapenschild van (de heren en later gemeente) Scherpenzeel. Links en rechts van de entreepartij twee sobere geveldelen met twee vensters, recht gesloten. De gevel wordt beëindigd door een boogfries waarboven een gekanteelde lijst. Op de hoeken van de voorgevel een torenachtig element met uitkragende bekroning. De zijgevels hebben trapgevels, eenvoudige schuifvensters met boven de vensters van de verdieping twee gekoppelde vensters. De achtergevel is asymmetrisch van indeling met links van het midden een uitspringend deel (de oude woontoren) met vensters met keperbogen en een forse bekroning met pilasters en kantelen.

In het interieur zijn van belang de kelders met de dikke muren en tongewelven. De vloeren zijn met grijze en rode plavuizen belegd. De keuken met schouw en kast is met troggewelven overdekt. De hoofdverdieping bestaat uit een centrale hal waarop vier deuren uitkomen, versierd met kantelen; links en rechts van de hal twee kamers achter elkaar over de volle diepte van het huis. Alle aanwezige schouwen zijn uit de tijd van Van Lunteren. De ramen zijn van (schuif)luiken voorzien, de stucplafonds om de oude moerbalken heen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gestuct. De rijke neogotische plafonds konden bij restauratiewerken in de jaren tachtig niet gehandhaafd blijven. Achter de hal ligt het trappenhuis uit 1858. Onder de balken in het trappenhuis zijn consoles met de koppen van mannen en vrouwen aangebracht. In de kap zijn aan de zuidkant de 17de-eeuwse eikenhouten spanten met tel- en huismerken bewaard gebleven.

Waardering

HUIS SCHERPENZEEL is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch belang:

- als voorbeeld van een verbouwing in de stijl van Willem II-gotiek;
- wegens de plaats die het inneemt in oeuvre van S.A. van Lunteren;
- als onderdeel van een totaalconcept;
- wegens de in de omschrijving genoemde interieuronderdelen;
- wegens de ensemblewaarde als centraal in het park gelegen huis met diverse zichtlijnen naar buiten.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Kasteel

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 512081

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juni 2005
Kadaster deel/nr	82939/7

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Scherpenzeel	Scherpenzeel	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Scherpenzeel	E			3859
Scherpenzeel	E			3924
Scherpenzeel	E			3923
Scherpenzeel	E			3922
Scherpenzeel	D			3696
Scherpenzeel	E			3300
Scherpenzeel	E			2398
Scherpenzeel	D			2564
Scherpenzeel	E			2823
Scherpenzeel	E			2136

*Omschrijving***

Onderdeel 2

Omschrijving

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG. Het ontwerp van het park dateert uit 1859. Het huidige park met zijn landschappelijke aanleg, open grasvelden, boom- en bospartijen, serpentinevijvers, kronkelige paden en zichtassen is vrijwel volgens het bewaard gebleven ontwerpplan van Van Lunteren uitgevoerd. De vroegere grachten zijn daartoe vergraven. Er hebben zich geen grote wijzigingen voorgedaan en het is daarmee een bijzonder gaaf bewaard gebleven 19de-eeuws landschapspark. Het park is ca zeven ha groot en heeft een gebogen vorm met een uitloper naar de zuidzijde. De afrastering bestaat uit eenvoudige spijlenhekwerken (zie hiervoor onderdeel 6). Er waren oorspronkelijk zes toegangen, nu nog vijf. Het park kent enkele duidelijk herkenbare en functionele zichtassen. Vanuit het huis zijn er twee assen naar de Burgemeester Royaardslaan, twee naar de oostzijde en één naar de zuidzijde. De laan die vanaf het poorthuis richting huis Scherpenzeel loopt, dateert al van de 17de eeuw. Het padenstelsel wordt gekenmerkt door de hoofdtoegang vanaf de Burgemeester Royaardslaan, een gebogen pad, met klinkers; enkele halfverharde wandelpaden ten oosten van

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

het huis en kleinere paden tussen de open ruimten. In het ontwerp spelen de vijvers een belangrijke rol, namelijk de waterpartij (voormalige gracht) om het huis heen, de serpentinevijver ten westen van het huis en een langgerekte waterpartij langs de Burgemeester Royaardslaan. In het park zijn nog de resten van een moestuin herkenbaar aan de zuidzijde, evenals de fundamenten van een ijskelder ten oosten van het huis (zie hiervoor onderdeel 7). De slingerende paden buiten de buitenplaats zijn ook naar ontwerp van Van Lunteren, waardoor het landgoed en de buitenplaats fraai in elkaar overvloeien.

Waardering

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG, behorend tot de buitenplaats Scherpenzeel, van bijzonder tuinhistorisch belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens het gaaf bewaard landschapspark;
- wegens het opnemen van een oudere, 17de-eeuwse structuur (omgrachting en lanen) in het 19de-eeuwse park;
- als plaats in het oeuvre van S.A. van Lunteren;
- wegens de ensemblewaarde tussen gebouwen en park;
- wegens de betekenis voor de structuur van het dorp Scherpenzeel;
- wegens de diversiteit aan boomsoorten.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 512082

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 juni 2005
Kadaster deel/nr 82939/32

Woonplaats* Scherpenzeel
Gemeente* Scherpenzeel
Provincie* Gelderland

Locatiennaam Scherpenzeel
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* Scherpenzeel
Sectie* D
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 3696

Omschrijving**

Onderdeel 3

Omschrijving

POORTHUIS of dienstwoning van huis Scherpenzeel, gelegen aan de noordkant van het park in de rooilijn van de Dorpsstraat. Het gebouw heeft een bouwlaag onder met pannen gedekt schilddak. Het pand stamt uit 1858. Het is een eenvoudig gebouw met drie T-vensters met luiken, een entree bestaande uit een deur met bovenlicht omlijst door pilasters op hardstenen neuten en afgedekt met een kroonlijst. De gevels worden afgesloten door een eenvoudige geprofileerde gootlijst. In het inwendige een kleine kelder met waterbak.

Waardering

Het POORTGEBOUW, behorend tot de historische buitenplaats Scherpenzeel, is van algemeen belang:

- wegens de functie als dienstgebouw van de entree tot de buitenplaats;
- wegens de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie Kastelen, landhuizen en parken
Subcategorie Bijgebouwen kastelen enz.
Functie Bijgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 512083

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juni 2005
Kadaster deel/nr	82939/42

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>			<i>Provincie*</i>			
Scherpenzeel	Scherpenzeel			Gelderland			
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>House letter*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Burgemeester Royaardslaan	3			3925 GG	Scherpenzeel		
Burgemeester Royaardslaan	5			3925 GG	Scherpenzeel		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>		<i>Appartement aanduiding</i>		<i>Grondperceel</i>	
Scherpenzeel	D					3696	

Omschrijving**

Onderdeel 4

Omschrijving

Het KOETSHUIS van Huis Scherpenzeel is eveneens ontworpen door S.A. van Lunteren in 1857 en ligt iets ten zuidwesten van het huis langs de gebogen laan die beide entrees aan de Royaardslaan verbindt. Het koetshuis is ontworpen in dezelfde neogotische stijl als het huis. Het koetshuis bestaat uit drie parallelle vleugels onder met pannen gedekte zadeldaken. In het middelste bouwdeel, dat iets terugligt, bevinden zich de inrijpoorten. Het gebouw telt een verdieping waarin gekoppelde vensters met diagonale tracering, dubbele deuren en staldeuren. In de geveltoppen gekoppelde rondboogvensters. De gevels zijn gepleisterd zonder opvallende detaillering. In het midden van de linkerzijgevel bevinden zich twee paar openslaande deuren met een houten afdak op gietijzeren kolommen en met gietijzeren ajour decoratie. Eind jaren zeventig is het koetshuis gerestaureerd en geschikt gemaakt voor een kantoorfunctie. Het interieur heeft geen bijzondere waarden.

Waardering

KOETSHUIS, behorend tot de historische buitenplaats Scherpenzeel, is van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- als type;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als voorbeeld van een koetshuis in de stijl van Willem II-gotiek;
- wegens zijn plaats in het oeuvre van S.A. van Lunteren;
- als onderdeel van een totaalconcept;
- wegens de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Koetshuis(L)

Monumentnummer*: 529296

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 juni 2005
Kadaster deel/nr 82870/47

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Scherpenzeel Scherpenzeel Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Scherpenzeel

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Scherpenzeel D 3696

Omschrijving**

Onderdeel 5

Omschrijving

De enige toegang tot het huis wordt gevormd door een TOEGANGSBRUG in neogotische stijl, bestaande uit een gebogen onderstuk en een balustrade van forse pijlers en gebogen en geprofileerde gietijzeren tussenstukken. De brug is ontworpen door S.A. van Lunteren.

Waardering

De TOEGANGSBRUG, behorend tot de historische buitenplaats Scherpenzeel, is van algemeen belang:

- wegens het type;
- als een ontwerp van S.A. van Lunteren;
- wegens de architectonische en functionele relatie met het huis Scherpenzeel.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen Brug(L)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529297

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juni 2005
Kadaster deel/nr	82870/29

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Scherpenzeel	Scherpenzeel	Gelderland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Scherpenzeel	D			2564
Scherpenzeel	E			2136
Scherpenzeel	E			3859
Scherpenzeel	E			3923
Scherpenzeel	E			3922
Scherpenzeel	D			3696
Scherpenzeel	E			3300
Scherpenzeel	E			2823
Scherpenzeel	E			2398

*Omschrijving***

Onderdeel 6A - 6F

Omschrijving

HEKKEN EN HEKWERKEN. Op de buitenplaats is sprake van vijf toegangshekken en een hekwerk rond de buitenplaats.

6A. TOEGANGSHEK aan de burgemeester Royaardslaan 1. Midden XIX. Toegangshek op gemetseld en gebogen bruggenhoofd aan het begin van de gebogen oprijlaan die naar het huis leidt. Achtkante pijlers met kantelen waartussen een gietijzeren hek met spijlen die eindigen in pijlpunten. Op de horizontale regel een ornamentele versiering. Terzijde een hekdeel met voluutvormen, pijlpunten en ornamentele versiering naar het bruggenhoofd.

6B. TOEGANGSHEK aan de burgemeester Royaardslaan 3. Midden XIX. Toegangshek op gemetseld en gebogen bruggenhoofd aan het begin van de gebogen oprijlaan die naar het koetshuis leidt. Vierkante pijlers met diamantkopvormige afdekking. Hiertussen een eenvoudig spijlen hek, waarvan de spijlen eindigen in pijlpunten. Terzijde een gebogen hekdeel met pijlpunten naar het bruggenhoofd.

6C. TOEGANGSHEK aan het begin van de gebogen laan in het zuidoostelijk deel van de buitenplaats. Houten hekpalen met bol,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

waartussen een spijlenhek waarvan de spijlen eindigen in kegels.

6D. TOEGANGSHEK aan de Boslaan aan de zuidkant van de buitenplaats. Fraai smeedijzeren hek in 18de-eeuwse vormen, bestaande uit drie delen: het middelste deel met twee gebogen vleugels tussen staanders en twee golvende zijdelen afgesloten met een voluut. Het hek wordt geschoord door voluten en rechte staven. De spijlen van het hekwerken eindigen in kegeltjes. Op de horizontale regels en langs de gebogen beëindiging ornamenten. De staanders worden met voluten beëindigd. Het rasterwerk is met ijzeren roosjes versierd. Het middelste deel en een van de zijhekkken kunnen worden geopend.

6E. TOEGANGSHEK naast het poorthuis aan de Dorpsstraat. Samengesteld hek, bestaande uit gemetselde pijlers (hoofdpijlers met bol), waartussen ijzeren vaste en beweegbare spijlenhekkken. XIX.

6F. Eenvoudig spijlen HEK, XIX, dat rond (vrijwel) de hele buitenplaats loopt.

Waardering

De HEKKEN en HEKWERKEN, behorend tot de historische buitenplaats Scherpenzeel, zijn van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de functie;
- wegens de ensemblewaarde en de relatie met de overige onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Monumentnummer*: 529298

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 juni 2005
Kadaster deel/nr 82870/35

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Scherpenzeel Scherpenzeel Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Scherpenzeel

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Scherpenzeel D 3696

Omschrijving**

Onderdeel 7

Omschrijving

IJSKELDER. Ten oosten van het huis liggen de restanten van een ijskelder. De vorm, achthoekig, is uniek voor ons land en is waarschijnlijk ook een ontwerp van S.A. van Lunteren. Op de achtzijdige onderbouw rustte een piramidevormig, rieten dak. Dit was in de jaren zestig van de 20ste eeuw zo vervallen dat het is afgebroken.

Waardering

De IJSKELDER, behorend tot de historische buitenplaats Scherpenzeel, is van belang:

- wegens de ligging naast de grote vijver;
- wegens het type;
- als onderdeel van een 19de-eeuwse buitenplaats.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Kastelen, landhuizen en parken Tuin, park en plantsoen Ijskelder

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529299

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	27 juni 2005
Kadaster deel/nr	82870/40

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Scherpenzeel	Scherpenzeel	Gelderland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Scherpenzeel	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Scherpenzeel	E			2398
Scherpenzeel	D			3696
Scherpenzeel	D			2564

*Omschrijving***

Onderdeel 8A - 8C

Omschrijving

Op een aantal plaatsen bevinden zich (restanten van) tuinmuren.

8A. Bakstenen TUINMUUR aan de oostzijde van de noordelijke oprijlaan. Beëindigd met een ezelsrugafdekking en een rollaag.

8B. Bakstenen TUINMUUR aan de westzijde van de noordelijke oprijlaan, verbonden met het poorthuis. Beëindigd met een ezelsrugafdekking en een rollaag.

8C. Restanten van een bakstenen MOESTUINMUUR. Rond de voormalige moestuin in het zuidelijk gedeelte van het park liep ooit een tussen pijlers opgetrokken bakstenen muur, afgedekt met een ezelsrugafdekking. Van deze muur staat een klein deel nog overeind. Van de rest is het fundament nog aanwezig.

Waardering

De TUINMUREN behorende tot de historische buitenplaats Scherpenzeel, zijn van belang:

- wegens het type;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- wegens de ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Tuinmuur